

פרוטוקול 3/19

מישיבת וועדת החינוך והתרבות

שהתקיימה ב-6.1.59
בשעה 11.00.

נכחו :

- חברי הוועדה : ש. פרסיץ - היו"ר
- ז. בן-יעקב
- פ. זוארץ
- ר. הקטין
- ח. יהודה
- ש. כפרית
- י. מגורי-כהן
- ר. צברי
- י. ניצני
- א. רזיאל-נאור

מוזמנים :

- מר שריד - משנה למנהל משרד החינוך והתרבות.
- ד"ר זיו - מנהל המחלקה לחינוך ב"ה במשרד החינוך.

סדר היום - תכנון הכשרת המורים התיכוניים בהתחשב עם העליה המשווערת במספר התלמידים ב-5 השנים הבאות.

היו"ר ש. פרסיץ:

פותחת את הישיבה.

חברתנו ח"כ נצר, איננה משתתפת היום אתנו מאחר ומתה עליה אמה, והייתי חפצה שהוועדה תביע לה את השתתפותנו ואת תנחומינו. ברשותכם אשלח לה טלגרמה.

דבר שני - פנן אלי מהנהלת הרדיו ובקשו שארצה באידיש על נושא - המרכז לקידום תרבות האדם. מאחר ומעולם לא הרציתי באידיש אני פונה, כבקשתם, לחברי הוועדה ושואלת האם מישהו מבין החברים מוכן להתנדב לזה.

מר שריד:

אני מציע שיתרגמו את דברי היו"ר על נושא זה בכנסת, והקריין יקרא.

הוחלט כנ"ל.

תכנון הכשרת המורים התיכוניים בהתחשב עם העליה המשווערת במספר התלמידים ב-5 השנים הבאות - הרצאת ד"ר זיו.

ד"ר זיו:

שאלת הכשרת מורים בבתי-ספר תיכוניים, הן מבחינת התפתחות ההיסטורית והן מבחינת המוסדות המטפלים בה, יש לה פרצוף אחר לגמרי מאשר הכשרת מורים לבתי-ספר יסודיים. וזאת לא רק אצלנו אלא גם במדינות אחרות בעולם. הכשרת המורים לבתי-ספר על-יסודיים נתונה למוסדות חינוך גבוהים.

ד"ר זיו:

בישראל ההתפתחות הלכה עד כה בדרך
מטית, עד פרוץ המלחמה, קבלנו
מאמצות הגולה מספר מורים ומורות תיכוניים במספר מספיק, וכמעט שלא היתה
דאגה לשאלה זו של ספוק מורים לתיכונים. גם האוניברסיטה סיפקה
מורים במידה מסויימת, בעיקר מאחר ובוגרי האוניברסיטה או מוסדות חינוך
גבוהים אחרים לא מצאו בנקל שטחי פעולה לעצמם מחוץ לתחומי התיכונים.
התיכונים.

על כל פנים הצורך באינטליגנציה תיכונית
היה קטן יותר מאשר הינו היום, והמשרד עד לפני שנים מספר לא פעל בעניין
זה בפעולה מכוונת ומכוונת. משהחיל החינוך התיכוני להתרחב, גם בהקפדו,
כלומר, הוקמו מוסדות חדשים, וגם מבחינת מספרי התלמידים הלוסדים במוסדות
הקיימים, נתעדררה השאלה, והמוסדות הנוגעים בדבר החלו להזמין להוראה מורים,
לא תמיד מבחינה פורמלית, מכל מקום לפעמים מבחינה מטריאלית, - מוכנים לית
זרכם לתפקידם.

ראינו, איפוא, צורך ראשית כל לאצון את
העניין מבחינת התקנות, אם כי לא חוקית. ישבנו עם נציגי האוניברסיטה וקבענו
כללים מסויימים והם: בכדי לקבל כל מורה המלמד בבית-ספר על-יסודי, חייב
הלה לקבל רשיון הוראה מטעם משרד החינוך והתרבות. לא יכנס מורה להוראה
בלי רשיון הוראה כזה. דבר זה לא היה נהוג ולא היה מובן מאליד עד כה.

רשיון הוראה כזה יינתן רק למורה אשר
סיים השכלתו באוניברסיטה העברית בירושלים, או בבית-ספר גבוה מתאים
לו ברמת לימודיו, בדרגה אקדמאית של בי-אי, או אמ.אי לפחות. ונוסף על כך
קבל גם השכלה פדגוגית.

את הדרגה של בי.אי. ראינו כתנאי לקבלת
רשיון הוראה לכיתות ט' ו-י'. את התאר אמ.אי או מקביל אמ.סי.אי., לכיתות
יא' ו-יב'. מובן שרשיון ההוראה ניתן רק להוראת המקצוע אותו למד הסטודנט
באוניברסיטה או מקצוע קרוב לזה, למשל פיסיקה ומתימטיקה, עברית, ספרות
ולשון עברית. נוסף לכך גרסנו - השכלה פדגוגית הניתנת בבית-ספר לחינוך
באוניברסיטה העברית, במשך שנה או שנתיים.

מספר המורים המלמדים בבתי-ספר תיכוניים
בפועל, ואשר יש באפשרותם למלא את כל הצרכים הללו, לא היה גדול. מכל מקום
היה מספר גדול של מורים אשר למד בפועל בבתי-ספר תיכוניים ולא היה להם לא
תאר אמ.אי., ולא בי.אי. או היו בעלי תארים אלו ולא היתה להם השכלה
פדגוגית או חסרים היו להם שני הנתונים האלה גם יחד.

למורים אלה נתן רשיון הוראה, אם
מאחריהם עמד נסיון של לפחות 5 שנות הוראה בבית-ספר תיכון, ובמסגרת
של חצי משרה לפחות. כלומר, אם מורה לימד במשך 5 שנים מקצוע מסויימים,
בחצי משרה, זאת אומרת 12 שעות בשבוע, קבל הלה רשיון הוראה, מתוך הנחה
שיש להקל על מורים אשר מאחריהם נסיון רב, ומתוך הנחה - אשר יש חולקים
עליה - שמורה אשר לימד במשך 5 שנים בבית-ספר תיכון, וכש לו נסיון
והשכלה מספקת.

סוג אחר של מורים קבלו רשיון הוראה
זמני לשנה אחת, למקצוע מסויימים ולמוסד מסויימים, מתוך הנחה שיוכל לקבל
רשיון הוראה לשלש שנים נוספות. במשך שלש שנים אלה עליו להיבחן בחינות
השלמה בחסר וברמה שנקבעה על ידי האוניברסיטה, יחד אתנו, בכל מקצוע
ומקצוע.

לצורך זה הוקמו ועדות בוחן מטעם
האוניברסיטה, ונתקיימו מספר בחינות אשר חלק מהמורים עמד בהם.

מי שהיה בידו תאר אקדמאי בי.אי.,
ואמ.אי., נוסף על השכלה שרכש בכית מדרש-למורים לבתי-ספר יסודיים, לא
חוייב לגשת לבחינות בפדגוגיה, אלא במקצועות מסויימים אחרים, בפסיכולוגיה
של גיל הנוער, ובדיקטיקה של המקצוע בכלל.

בוגרי ישיבות מסויימות, אלה אשר
עמדו על דמתן, קבלו רשיונות הוראה לתורה שבעל-פה. בודאי תעניין
את חברי הוועדה לשמוע מספרים סטטיסטיים בשטח זה, ואומר מהם לפי שהיו
בשנת הלימודים תשי"ח.

ד"ר זיו:

הכוונה למוסדות בקר וערב - 1519 מורים.
מהם 605 בעלי תאר אקדמאי כלשהו. 153
בעלי תאר דוקטור. 62 בעלי תאר אמ.סי.סי., 221 בעלי תאר אמ.אי., 20 בעלי
תאר מגיסטר. 18 אינז'ינרים, 9 בעלי תאר - ליסנסיה הניתן בעיקר בצרפת
ונבלגיה. 11 בעלי תאר בי.אס., 100 בעלי תאר בי.אי., 3 מהנדסי חקלאות,
5 אגרונומים ו-3 מטפוס מהנדס לא מלא.

עליהם נוסף מספר מורים אשר עמדו בארצות
אחרות מבחן למורי בתי-ספר תיכוניים אבל לא קבלו את התאר האקדמי. היינו
עברו בחינה אוניברסיטאית להוראה אבל ללא כל תאר אקדמאי אלא אושרו כמורים
לבתי-ספר תיכוניים. כמו-כן אם נוסיף את בוגרי הישיבות, אזי מספר המורים
המוסמכים גדל עד 857. יתר המורים עבדו על סמך רשיון הוראה קבוע לאור הותק
שלהם בעמדתם.

ברוך לכם שהאחוז איננו גבוה ביותר, אבל
אני מבקשם לדעת כי במספרים אלו אינם כלולים מורים בכיתות המסך. לגבי זאת
אנחנו במצאים עדיין בתהליך הבדיקה. גם שם ההרכב הוא בערך כזה. עדיין אין
לנו מספרים סופיים. כן אינם כלולים המורים בבתי-ספר מסוגייתם וחקלאיים,
אשר משרד החינוך מפסח שם על מקצועות מסויימים.

אשר לבחינות, קיוונו ועשינו ככוון זה
מאמצים, שאמנם תוך שנים מספר יגשו המורים לבחינות ויעמדו בזה, ויקבלו רשיון
הוראה קבוע, ואז תיפתר בעית הרשיון הזמני. התברר שלמורים העובדים בפועל לא
קל להתכונן לקראת בחינות אלה, להיפך, קשה להם הדבר כי הדרישות לא היו פחותות
מהדרישות לקבלת תאר בי.אי. התברר דבר שני, שנפתח בתי-ספר חדשים וכיתות חדשות,
וקצב הצורך במורים גדול יותר מאפשרות האספקה מצד האוניברסיטה והטכניון.
כך שמספר המורים המלמדים על סמך רשיון הוראה זמני, לא זו בלבד שלא פחת אלא
גדל והלך.

בשנת תשי"ט לפי המספרים שהם כבר בידי,
נכנסו להוראה 372 מורים חדשים. מהם 84 בעלי תאר אקדמאי כלשהו. אחרים לפי
רשיונות הוראה זמניים.

אל ייבהלו חברי הוועדה ממספר זה, כי בחוץ
אלה נכלל מספר גדול של סטודנטים המתקרבים לגמר לימודיהם.

בדרך כלל בארצות אירופה המרכזית והמערבית,
דורשים ממורה לבתי-ספר תיכוניים, את מה שאנחנו דורשים כאן, תאר בי.אי., אמ.אי.
מגיטר, דוקטור וכו'. אינני יודע מה המצב בארצות שמעבר למסך הברזל, על כל
פנים באמריקה מקלים במקצת כי שם בהוגה שיטת הלימוד בקולג'ים, וידוע שהללו
אינם עומדים על רמה לימודים השקולה לזו באוניברסיטה שלנו.

השאלה החמורה העומדת בפנינו היא לא רק
שאלת הסטטיסטיקה של העובדות, אם כי העבודה הקשורה בה היתה חשובה ונתנת לנו
תמונת המציאות כפי שנראה אותה, אלא הדאגה להקטנת הפער בין מורים בלתי מוסמכים
ומוסמכים. לראשונה קבענו עם האוניברסיטה שהמורים שלא יבחנו תוך שלש שנים,
כפי שקבענו, יצטרכו לעזוב את מקצוע ההוראה. ראינו שהדבר הזה איננו ניתן
להגשמה במציאות. המורים אינם מספיקים להתכונן תוך הזמן הקצוב.

מנסיוני בעבר, בארץ מוצאי, פולין, ידוע
לי כי בעית הכנסת מורים בלתי מוסמכים לבתי-ספר תיכוניים נמשכה כמעט עד 15 שנה,
באותה תקופה היו בחינות השלמה למורים כמעט כמוסד קבוע, עד אשר האוניברסיטאות
הצליחו לספק את הצורך. אנחנו מקוים שאצלנו המוסדות המתקיימים בשטח זה עם האוניברסיטה
על תוצאותיו, שיתקיים מוסד של בחינות השלמה לא יהיה זמני אלא יימשך עוד מספר
שנים עד אשר המורים המלמדים בבתי-ספר תיכוניים יוכלו להתכונן לבחינות. יש
נטייה להסכים לכך, ולאפשר למורים המלמדים בערי שדה, בעיקר, להתכונן לבחינות. זה
יתבצע בצורה של שעורי השלמה, אולי גם הקמת ספריות, הדרכה וכו', ונקוה שנוכל
לארגן זאת תחילה לפחות בשלש הערים - ירושלים, תל-אביב וחיפה. היינו, ארגון
מרכזי השלמה כדי שהמורים יוכלו לשמוע הרצאות ולקבל הדרכה כיצד להתכונן לבחינות

דבר שני הנראה לי לנחוץ הוא - הרחבת האפשרויות להכנסת מורים לבתי-ספר תיכוניים גם מחוץ לתחומי האוניברסיטה בירושלים. לא מפני שהאוניברסיטה איננה מספקת דה-פקטו מספר מורים מספיק אלא מטעמים אחרים. למעשה אני חייב להגיד שמספר המורים שהאוניברסיטה מספקת הוא גדול מזה שהיה לפני שנים מטעמים רבים. זרם הסטודנטים לאוניברסיטה גדל, וכה הקליטה של המדינה ללבוגרי האוניברסיטה במקצועות אזורים פוּחַת והולך, כך שמספר גדול יותר של המכייתים, מי מחוץ רצון ומי מתוך הישוב, פונה להוראה. אבל עדיין המספר קטן, ויש להפש אפשרויות ולברר אם אין לתת אפשרות לרכישת השכלה מתאימה להוראה גם מחוץ לירושלים. השאלה נידונה עכשיו במשרד החינוך, אך זו איננה פשוטה כלל ועיקר, ונדאי נחפש דרך, ואולי גם במצאנה.

הי"ר ש. פרמיץ:

עוד הבה לא נידונה השאלה, אם כי יש עובדה קיימת שהאוניברסיטאות האחדות במדינה עושות

פעולה בנידון זה?

כיום דנים בזה.

ד"ר זינו:

שאלה שניה הקשורה בכך היא לא רק דאגה ועזרה למורים המגלתי מוסמכים על מנת שיוכלו להתפרנס ולגשת לבחינות, אלא דאגה להשתלבות שהקמה למורים את האפשרות ליהפך למורים מוסמכים, והכוונה לאלה אשר עובדים בלתי שגים מוסרי בהוראה בבתי-ספר תיכוניים.

אין צורך להדגיש שהמדע בימינו, בכל המקצועות, ובמיוחד במקצועות המדע, מתפתח בצעדים מהירים מאד, ולא יתכן שיהיה פער גדול מדי בין תחום ההוראה בבתי-ספר ובין תוצאות המחקר והמדע. צפויה סכנה שפער כזה יתרחב אם תמורה לא יתקדו עם המדע בצורה האפשר. כלומר, יש לעשות כדי לייב ולאפשר השתלבות למורים קטנים העובדים בבתי-ספר תיכוניים. אין אנהגו עושים די בלימודים. אמנם קיימים ימי עיון, קיימו בשנה שעברה קורסים בשתוף עם האוניברסיטה, ולימודים, מכוון וייצמן וכו', הבאנו לשם את הפרופיסורים מהמסדרות האלה להוראה, אבל עדיין לא במלואו ברור ומגובש, ולדעתי יש לעשות זאת, ויש למצא אפשרות לכך.

אם עמותי על הצדך בחיפוש דרכים להכשרת מורים, עומדת עיני שאלה שאיננה פשוטה והיא - הצדך במורים למוסדות המסך ומורים לבתי-ספר על-יכוניים לא מלאים. אשר לשאלה הדאשונה - מספר התלמידים במוסדות המסך, כלומר, במוסדות הקיימים בקבוצים ובקבוצות על בל ציודותיהן הארגוניות, גדול מדי שנת בשנה. יש לנו היום 60 מוסדות לחינוך המסך. ישנם מוסדות בני כמה אחת ושתי בתינות. ישנם מוסדות רבים בני 4 כיתות מלאות. המספר חופף את מספר בתי-הספר של בקר בעיר, אם כי מספר התלמידים קטן יותר במוסדות שמחוץ לערים.

מוסדות המסך אלה נותנים לילדיהם רמת השכלה שאיננה נופלת במקצועות רבים מזו שניתנה בעיר, אבל יש להם בעיות חינוך מיוחדות, גם דרכי הוראה אחרים, בדרך כלל זה נעשה בצורה של הוראה רב-זית. אין ההכשרה וההזדוּגה ניתנים מחוץ אספקטים של ציודות והמסך לימודים, אלא לקראת המשכת חיים במסך. אכן, יש צביון אחר להשכלה, ומשם אף דגש אחר, והם באפן טבעי מעוניינים בכורים הקדושים להם מבחינת כור מחצבתם, אולי גם מבחינת תפיסת החיים שלהם אשר לא כל בוסת אוניברסיטה מוכן ללכת לקראתה, כי לא כל גומר אוניברסיטה מוכן ללכת להוראה במסך, או אף איננו מוכן מבחינת גישתו לחיים להזדהות עם החינוך במוסדות האלה.

א. רוזאל-נאור:

מה קורה עם בני המסקים ההולכים לאוניברסיטה על מנת להכשיר עצמם להוראה?

ד"ר זינו:

ישנם אמנם כאלה, אבל מספרם איננו גדול. דבר זה מעורר מחשבה של יצירת מוסד להכשרת מורים בשביל מוסדות אלה בשתוף עם האוניברסיטה, אולי לידה.

השאלה השלישית היא - אנהגו עומדים, ואני מקוה כי בקרוב, לפני הקמת בתי-ספר על-יסודיים דו-שנתיים, בערים אולי, אבל לא ברכוזי עולים חדשים, ודאי.

ד"ר זיו:

זאת אומרת, שנות לימוד ט' ו-י'. השאלה אם גם למוסדות אלה נוכל לספק מורים בעלי השכלה גבוהה ומלאה, או שמא יש לחפש אפשרויות אחרות, אולי זמניות, לשם סיפוק מורים.

לשאלתה של היו"ר פרסיץ - מה מטרת מוסדות החינוך הדו-שנתיים, אוכל אולי בהזדמנות אחרת להרצות על זה, כי לא רצוי לדבר על נושא זה אגב-אורחא. זהו נושא הדורש התייחסות.

עוד שאלה והיא - מאחר ואמרנו כי אין האוניברסיטה מספקת מורים במדה מספקת לבתי-ספר תיכוניים, יש לדון מדוע אין הנוער זורם למקצוע ההוראה. בכדי להקהות את החוד עמדנו במו"ם עם בית-ספר לחינוך שהוא בעיקרו דואג לאספקת מורים תיכוניים. אנחנו יושבים שם בועד המנהל ומכוונים את עבודת המוסד הזה במידה רבה. לצורך זה אף הקימונו קרן לסטיפנדיות כתמיכה לתלמידי האוניברסיטה אשר יתחייבו ללכת להוראה ולשמש מורים.

י. מגורי-כהן:

מה גודל הסטיפנדיה הניתנת לסטודנטים?

500 ל"י לשנה.

היו"ר ש. פרסיץ:

ד"ר זיו: לפי האינפורמציה שיש לנו השנה, בבית-הספר לחינוך גדל במידה רבה מספר התלמידים המכינים עצמם להוראה, גם במדעי הטבע וגם במדעי הרוח.

היו"ר ש. פרסיץ:

נושא הרצאתך, ד"ר זיו, היתה - הכשרת מורים לאור התכנון ל-5 שנים, על-פי התמונה שהביא לפנינו משרד החינוך, נאמר שמסערים גידול הרשת באחוזים מסויימים תוך השנים הבאות.

אני חפצה לשאול אם לאור זה קבעתם מה נחוץ לנו, בערך, מדי שנה בשנה, ומהם האמצעים על מנת להדביק את המספרים האלה כדי לא להנמיך את הרמה של בתי-הספר?

ד"ר זיו:

תוך כדי הרצאתי ציינתי שאנחנו מתכננים הקמת מרכזי השתלמות בשלש הערים, כדי לאפשר למורים העובדים כבר, להתקדם. ציינתי גם שאנחנו מבררים את האפשרויות ליצירת כלי קבול חדשים למורים, כי יש בזה כדי לקרב את הפתרון, מאחר ולא כל מורה יכול להרשות לעצמו ללמוד. אנחנו כרגע, עם כל היש בידנו, יחד עם קרן הסטיפנדיות, יצרנו כליים אשר יש בהם כדי לכוון. ברור שאין בידינו מספרים מתוכננים ובודקים. אנחנו כרגע יושבים במספר ועדות צבוריות על מנת לתכנן בערך מה יהיה הגידול במספרים, בקלבהתלמידים שיילכו לבתי-ספר תיכוניים במקומות שונים. לפי זה נוכל להעריך מה יהיה הצורך במורים, ולפי זה נראה באיזה דרכים אפשר להשיג מורים אלה.

ש. כפרית:

שמענו, שכמחצית ממספר המורים הם בעלי השכלה אקדמאית, ומקצועותיהם שונים. רציתי שאול האם ניתנת למורים האלה הכשרה מיוחדת במקצועות ההוראה?

היו"ר ש. פרסיץ:

ד"ר זיו ענה על זה בהרצאתו.

ש. כפרית:

לצערי לא הקשבתי במידה מספקת, ואני שואלת מאחר והמתודיקה והפסיכולוגיה מקומם חשוב ביותר במקצוע ההוראה, בהתחשב עם התפקיד הישיר של איש המקצוע. האם אפשר לדעת מה בדיוק נאמר?

ד"ר זיו:

אמרתי כי לאוניברסיטה יש בית-ספר לחינוך מיוחד, בו לומדים תלמידי האוניברסיטה לאחר שסיימו בי.א. או אמ.א. או תוך השנה האחרונה, מקצועות כגון: פסיכולוגיה, תורת החינוך, מחקר וכו'. בועד המנהל של אותו בית-ספר יושבים נציגי שרד החינוך.

ש. כפרית:

אני שערתי שבית-הספר לחינוך גבוה איננו כולל דוקא מקצועות מסויימים, אלא השכלה גבוהה בפסיכולוגיה, פדגוגיה וכו'.

ד"ר זיו:

זה כולל גם חינוך כתורה, חינוך כמדע, וחינוך לאלה המתכוננים להיות מורים.

ח. מגורי-כהן:

א - מה הקשר של מסוד החינוך עם בוגרי האוניברסיטה
ב - מה אחוז בני עדות המזרח בין בוגרי האוניברסיטה
והטכניון? ומה אחוז הבוגרים החוללים להוראה?

ר. הקטין:

שמענו בהרצאתו של ד"ר זיו שהנה בעמית פעולת
הכשרה לא מעטם בכדי להכשיר את מספר המורים
המשוער אשר בתי-הספר התיכוניים יזדקקו לו בשנים הקרובות. תוך דבריו הזכיר
המרצה גם את המחשבה בקשר עם הקמת מוסד להכשרת מורים לכיתות המשך. ובין
היתר אמר כי יש צורך במוסד כזה, מאחר והאנשים הנוגעים בדבר, אנשי ההתישבות
העובדת תועלים להקים מוסד מיוחד באשר בכיתות המשך שלהן יש צורך מיוחד
לקרב את האדם המאבד את הדור השני למציאות בה הם חיים.

התעוררה בקרבי שאלה, ואני רוצה לקבל הסבר
עליה. האם יתור המורים או הסטודנטים המתחנכים להוראה, צריכים להיות רחוקים
מהמציאות, מהחיים, מהבעיות של הארץ וכו'? לי נראה שהחיים מלמדים אותנו לא
רק שלא ליצור פעור בין האדם המקנה דעת ובין ההישגים המדעיים, אלא גם בין
החיים ובין בתי-הספר. על כל פנים מהאינפורמציה שיש בידי, ומתוך המגע הישיר
שלי עם אנשים המלמדים בבתי-ספר תיכוניים מסתבר שהמגמה איננה כזו. לי נראה
שמזכרת לחול שינוי בענין הזה.

הייתי רוצה לדעת אם מסוד החינוך חושב על כך,
אם זה גם דעתו ואם הוא עושה משהו בכיוון זה?

דבר שני - באמר כאן שישנה מחשבה במסוד החינוך,
ושמעתה על כך מפני שר החינוך כאשר ענה על שאלתא, שהנה יש החלטה לפתוח כיתות
דו-שנתיות, היינו בתי-ספר תיכוניים דו-שנתיים. ד"ר זיו בדבריו אמר שבנוגע
לבתי-ספר אלה נחפש טיפוס אחד בקשר למורים.

מתעוררת השאלה - מה יהיה תכנון של בית-ספר זה,
מה יהיה אנשי המורה אשר צריך ללמד שם? האם זה יהפוך להיות בית-ספר מדרגה
שנייה, ולשם אפשר יהיה לשלוח מורה פחות מושלם מאשר זה אשר ישלח להוראה
בבתי-ספר תיכוניים רגילים? ואם לאו, מדוע אמר ד"ר זיו בדבריו שלכך ימצא
סידור אחר? מדוע לשלוח לשם מורה מסוג אחר? האם אין די בכך שרבים מהילדים
האלה לא יגיעו להושך הלימודים? לדעתי להיפך, יש לשלוח לשם מורה הטוב
ביחוד מבחינת יכולתו החינוכית והקניית הלימודים, כשם שיש לשלוח מורים
כאלה לכל מקום אחר.

ר. צברי:

עד כמה שזכור לי, שר העבודה הכיא בפנינו
בשנה שעברה תמונה על השנים הבאות בשטח זה.
הוא הסביר מה תהיה התפתחות המספרים לגבי הנוער שיגיע לגיל כאשר יזדקק
להכשרה מקצועית או אחרת. התמונה אשר הובאה בפנינו הייתה מדאיגה ביותר.
המספר יגול ואין אנחנו מוכנים להכשרה מקצועית בשבילם. בתוך התמונה הזו
ישנו גם הענין של בתי-ספר על-יסודיים. אני לכן חושבת שיש בענין זה להכניס
תנופה גדולה יותר.

דברנו כבר לא פעם על ענין המורים בבתי-ספר
תיכוניים. גם מהצד הפדגוגי וכל הבעיות הקשורות בזה. ידוע לנו שלא כל
המורים מתאימים לתפקידם גם מהבחינה הפדגוגית, אך יחד עם זאת איננה ההתמסרות
במידה הדרושה. אני לכן חוזרת ואומרת, כי לדעתי יש להחזיר בכל השאלה הזו
של הכשרת מורים לבתי-ספר תיכוניים לקראת העתיד, יותר תנופה.

שמענו שמציעים סטיפנדיזות למסיימי הבי.א. על
שיכשירו עצמן להוראה, ועל ידי כך תהיה תוספת של מורים. זוהי דרך יפה, אבל
יתכן שיש להשוב על עוד דרך. ד"ר זיו בהרצאתו הזכיר כי מורה של בית-ספר תיכוני
צריך להיות מצוייד כיום הרבה יותר מאשר בשנים הקודמות בגלל התפתחות הטכניקה
אבל לדעתי גם בגלל הצורך לפתח את ההוטאניות אשר צריכה להיות כתגובה לסכר בפני
ההתרחקות על ידי המדע הטהור והטכני. יש, איפוא, לחשוב אולי גם על הקמת מוס

ד. צברי:
 בתוכו תיכלל שנת לימוד של הכשרה פדגוגית גם בשטחים ההומניים. לדעתי מורה המלמד בבית ספר תיכון אצלנו, צריך לדעת מהם הצרכים שלנו בתחום החיים החברתיים. עליו לדעת מה זה אדם, מה הם צרכיו, מה הרכב החברה שלנו, מה היא תקופת נמקה היא דורשת. לשם זה צריך להקים מוסד דוגמת *Institute of Education* באנגליה, לשם באים בוגרי האוניברסיטאות, עוזרים קודם שנת ומקבלים הכשרה על מנת לשמש מורים בבתי ספר תיכוניים.

יש בינינו רבים מבין בוגרי אוניברסיטאות אשר למדו טבע ועוד מקצועות, ואשר לא למדו פדגוגיה. אולי אפשר כיום, לקרוא את האנשים האלה, ביניהם נשים אשר לא השתמשו בידיעותיהן, ולהביאם להשתלמות בשטח הפדגוגי, ועל ידי כך למשוך אותם להוראה.

נכון מה שאמר פרופסור קציר בהרצאתו בפני מפקחי בתי הספר, כי יש להכשיר את המורים לקראת כל ההישגים אשר הושג כבר במדע, ואשר הם מפגרים אחריהם. גם כאן יש לדאוג לכך שלא יווצר פער בין המורה ובין המדענים המתקדמים ומתרחקים תוך כדי כך מצרכי האדם, ואין כל קשר בין מה שאליו הם הגיעו, ובין הצרכים של האדם בחייו היום-יומיים, ולטובתו.

מדוע ד"ר זיו בהרצאתו לא דיבר על החלק הזה? אני חושבת שאצלנו מתרחקים מהמקצועות ההומניים. גם באוניברסיטה אין התלמידים הולכים במידה מספקת ללימוד מקצועות אלו. הייתי רוצה לדעת מה נעשה בשטח זה?

הדבר האחרון שאני רוצה לשאול, וכבר דובר עליו, עניין ישובי העולים. לפי מה שהבינותי מדברי ד"ר זיו, גם כאן אין די מורים טובים. אני חושבת שסכנה תהיה בדבר אם המורה אשר ישלח לאותם ריכוזי עולים לא יעמוד באותה רמה של המורה אשר ישלח לעיר. לא הבינותי אולי במידה מספקת את כוונתו של ד"ר זיו, אולי לא לכך התכוון, אבל לדעתי דוקא לכאן צריך לשלוח מורים מיוחדים.

פ. זוארץ:
 אשר לסטיפנדיות הניתנות לתלמידים, שמענו כי הללו ניתנות בסכומים די מכובדים, 500 לירה, נוסף על זה הנחה ב-50%. ידוע שסטופנדיות נחנות גם לעולים חדשים מעדות המזרח. האם הסטיפנדיות, עליהם דיבר ד"ר זיו כוללות גם את הסטיפנדיות הניתנות מטעם הסוכנות והממשלה?

הי"ד שושנה פרטיץ: לא. סטיפנדיה עליה דיבר ד"ר זיו, ניתנת לחנוך הגבוה.

מר י. שריד: זו סטיפנדיה נוספת.

פ. זוארץ: האם קיימים תנאים מסויימים לגבי מי שיכול לזכות בסטיפנדיות הללו, או כל מי שהולך למחלקת החינוך להוראה זכאי להן?

אסתר רזיאל-נאור: ההרצאה הזו, לדעתי, היא רק שלד של הפעולות אשר משרד החינוך מתכנן לעשות או כבר החל בעשייתן. מפריע לי מאד שלא בא לידי ביטוי, מהו הקשר בין הפעולות הנעשות ובין העלייה המשוערת והצרכים המוערים של בתי-ספר תיכוניים לקראת 5 השנים הבאות, או 3. הצרכים מבחינת העלייה, הולכים ורבים, וגם מבחינת הגידול הטבעי, וזה לא בא לידי ביטוי בהרצאה.

הייתי רוצה לדעת, כפי שאנחנו נוהגים בסקר שמשרד החינוך נותן לנו על החינוך היסודי, מהי ההשערה לגבי מספר המורים אשר להם נזדקק בזמן הקרוב ביותר, בשנתיים הבאות. מהיכן הם יילקחו, אם ישנה הכשרה מסויימת, אם הכשרה זו נחשבת למספיקה או לא, מבחינת ההיקף, ומבחינת תוכן המרכזים להשתלמות המורים? הייתי רוצה לדעת, האם אלה הם מרכזים בבחינת השוואה למוסדות המכינים תלמידים אכסטרניים לבחינות בגרות? יכולים להיות מוסדות כאלה אשר יכינו את המורים, וישלחו

א. רזיאל נאור:

את השכלתם, יעזרו לפלוני להגיע לב.א., לשני יעזרו להשלים את ידיעותיו בפסיכולוגיה וכו'. אבל האם ישנה תכנית כוללת יותר היכולה לעזור למורה אשר עבד מספר שנים בבית ספר יסודי, והחפץ לעבור להוראה לבית ספר תיכוני, על ידי השתלמות או להגיע למבוקשו? או דוגמה אחרת, מורה היבד מספר שנים בבית ספר תיכוני אבל למעשה הוא חסר השכלה אקדמאית, האם המוסד הזה יכול להביא אותו להשלמת השכלתו? או מורה אשר יש לו השכלה ואין לו הכשרה פדגוגית, האם באמצעות מוסד זה ירכוש אותה?

הייתי רוצה לדעת גם מבחינת המהות

מה מצב הדברים. התקיים כנס של מורי בתי ספר תיכוניים אשר עסק בכירור מצב ההוראה של מקצועות היהדות בבתי ספר תיכוניים. משם בקעה הזעקה אשר הביאה למחשבה ולהרהורים בשעתו, בענין התודעה היהודית. בספר אשר יצא לאור לאחר ההצאות בכנס זה, בא לידי גילוי מצב מיוחד ביחס להוראת המקצועות כגון: תנ"ך, משנה, לשון עברית, גם היסטוריה, ונשמע בכנס זה כי הצורך הדחוף ביותר הוא להעלות את רמת המורים, להגביר את השתלמותם, וגם למצוא מקורות של כוחות הוראה בשטחים אלה, כי במקצועות האלה היתה אולי הזנחה ופליגור יותר גדולים מאשר במקצועות של מדעי הטבע.

הייתי רוצה לדעת אם המצב הזה קיים

גם כיום, ויש לי הרושם שהוא כזה גם היום, מהם האמצעים המיוחדים אשר משרד החינוך אחז בהם כדי לקדם את המורים בשטח זה?

ידועים לי מקרים רבים שמורים ללשון

עברית, ולספרות בכיתות י"א, אפילו בשמיניות, עומדים בדהמים בפני הפער אשר בחוסר ההכנה של התלמידים העולים מכתה ט' ו-י' ל-י"א. מתגלה שאין בכלל שום אכזרונה מספקת לא מבחינת היקף החומר ולא מבחינת ביתוח החומר גם בלשון, וגם בספרות, ואחר כך עומדים בפני התוצאות הידועות בבחינות הבגרות.

משרד החינוך ערך גם סקר של כוחות

ההוראה הקיימים בבתי הספר, כדי לבדוק באיזו מידה המורים האלה הם בעלי רשיונות, ותק, והזקה, ערניים לצרכים. האם נעשה איזה סקר בבתי הספר לפני יכולים למרוד באיזו מידה ההשכלה וההכשרה של המורים איננה פורמלית גרידא? יש גם תופעות כאלה במתימטיקה ובפיזיקה. ישנם מורים המלמדים בשתי כיתות מקבילות, והאחד טוען שהמורה בכיתה המקבילה איננו יכול להכין את תלמידיו, ולהיפך, והראייה - 50% נכשלים בכוון בלי הכנה ו-50% נכשלים בכוון עם הכנה. והאחד טוען שזוהי הדרך; בא מורה אחר וטוען שכך אי אפשר לא ללמד ולא לבחון. האם יש איזה ידיעות מטעם הפיקוח על הנעשה בבתי-ספר אלה, ועל הדרכים להעלאת הרמה וסתימת הפער?

הייתי גם רוצה לדעת מה נעשה בקשר עם

הוראת הלשון האנגלית והצרפתית. אשר לאנגלית זו רעה חולה כרונית, ותלמיד הנאים לבתי-ספר יסודיים טוענים שההכנה היתה פגומה, ואותו מצב חוזר ונשנה גם במעבר מכתה י' לכתה י"א. הייתי רוצה לדעת מה עושים בענין זה?

בנוגע לבתי-ספר דו-שנתיים. מהו המבנה,

האם הכוונה היא לרכז את חסר הלימודים אשר צריך להינתן במשך 4 שנים, ולתיתו במרוכז במשך שתי שנים, או האם הכוונה ליצור שני טפוסים של בתי-ספר האחד שיכשיר בוגרי בתי-ספר תיכוניים במלואו, והאחרים בחציו, או יש כוונה אחרת וכיצד משרד החינוך עומד להגשים את כל זה?

י. ניצני:

לפי התחזית לגבי העליה מארצות שונות בעתיד

הרי שהעליה מארצות הדמוקרטיה העממית תגדל בשנים הקרובות. בארצות הללו חינוך תיכון ניתן חינם אין כסף. עד כמה שיד לי, בארץ הולדתי למשל, הפחיתו את הקורס הגימנסיאלי ל-7 שנים במקום 8, כדי לזכות ביותר תלמידים בוגרי בתי-ספר תיכוניים. הקורסים בבתי-ספר גבוהים גם כן הופחתו בשנה. בית-הספר העממי שם הוא בן 4 שנים, ובית-הספר התיכוני בן 7 שנים.

כאשר עולים אלו הגיעו ארצה, הם נתקלו בתו

כי יש לשלם שכר לימוד גבוה בעד מתן השכלה לילדיהם בבתי-ספר תיכוניים.

י. ניצני:
באותו מצב יהיו בתונים העולים חדשים אשר יבאו מארצות הדמוקרטיה העממית, ויהיה לחץ גדול מצד העולים האלה לקראת אי תשלום שכר הלימוד בבתי-ספר תיכוניים. ניתן לי להאמין שהבחירות הקרובות לכנסת תיערכנה תחת הסיסמה "חינוך תיכון חינם". זהו הלך הרוח בחברה, והייתי רוצה לדעת באיזו מידה משרד החינוך מוכן לקראת דבר כזה?

מר שריד:
אם כל המפלגות תחייבנה, יבאו זאת לכנסת, זה תחליט ואז משרד החינוך יבצע.

י. ניצני:
שאלה נוספת - קראתי הבקר בעתון שחלק מהאנשים אשר הגיעו מרומניה, והם בעלי השכלה גבוהה, לא יוכלו לעבוד במקצועותיהם אלא יצטרכו לעבור למקצועות אחרים.

האם אין בין האנשים האלה כאלה היכולים לשמש בהוראה?

היו"ר ש. פרסיץ:
אני חפצה בעצם לשוב לנושא הרצתו של ד"ר שיו, מובן לי שהיו דברים שד"ר זיו יכול היה לדבר עליהם בדומה בלבד, אבל האמת היא שועדת החינוך זכאית וגם חייבת לדעת מה עושה משרד החינוך בשורה שלמה של דברים.

יתכן מאד שזו תהיה סיסמא מפורצת מאד - חינוך תיכון חינם, לקראת הבחירות לגבי מפלגות מסויימות, אבל גם בלי זה, שבעתיים ליור זה, יש לקיים דיון בעניינים האלה. מספיק להתחשב במספרים אשר שר החינוך הביא לכנסת כאומדן לגידול מערכת החינוך התיכון לפני המבחנים ולפני הסטטיסטיקה של היום.

אז היא אפיקורסית לגבי הסטטיסטיקה כולה, כי מי יכול לדעת כמה ילדים יכנסו למערכת? אפשר לעשות חישובים אפרוקסימטיביים בעניינים האלה? על הילדים לקבל חינוך בבית-ספר יסודי אשר יבטיח את האפשרות של כניסתם לבתי-ספר תיכוניים. היינו שהריאורגניזציה של החינוך היסודי לגבי עדות המרחק תהיה כזו אשר תבטיח אפשרות קליקטת הילדים האלה בבתי-ספר תיכוניים. לאור זה אינני יודעת אם השר לא טעה בהערכות.

אני חפצה לומר שצריך להיות אדם, יושב מתוך עמו, ורואה את ההתפתחות כדי להבין שאם לא נחפוץ לפגור ולהפוך ממדינה מתקדמת למדינה חשלת, נצטרך לעשות משהו יסודי מאד בקשר למערכת החינוך בכלל, ומערכת החינוך העל-יסודי בפרט, ובצעה שאנחנו מדברים על עשייה בחינוך על-יסודי, לא נוכל להתעלם מכל התופעות אשר היום מאיימות על הישיגינו בעניין זה. ומה מאיים עליהן?

(א) עצם התמונה הזו שהמורים בבתי-ספר תיכוניים בשנת תשי"ח כ-50% מהם היו בעלי השכלה אקדמאית מתאימה או מתקרבת למתאימה, כי לי יש ספק גדול אם בבתי-ספר, אפילו בכיתות ש' ו-י' אנחנו יכולים להתפק במורים בעלי תארי בי.איי., ואגיד גם מדוע. אס' אנחנו מדברים על מורים בעלי תארים מסויימים אנחנו מדברים עליהם כעל מורים יהודיים ישראלים המתאימים מכל הבחינות להיות מורים בבתי-ספר. מה מספרם של מורים אלה, זאת לא שאלנו את ד"ר זיו, ואף אינני יודעת אם יוכל לענות לנו על כך. אם אני אומרת שאין התארי בי.איי. מספק אותי, הסיבה היא שהמורים האלה לדעתי צריכים גם להיות מצויידיים בהשכלה עברית וערכים אנושיים במידה כזו שיוכלו באמת להיות לא רק מורים אלא מחנכי הדור. ולכן אם ד"ר זיו אומר כי איננו יכולים להסתפק במה שנותנת לנו האוניברסיטה העברית בי שושי ועלינו לחפש אפשרויות אחרות, לא צריך להיות גאון כדי להבין למה הוא חושב, ואפשר לעשות חשבון פשוט כדי להגיע לידי סיכום האפשרויות לגבי כל האוניברסיטאות אצלנו שהן יכולות במסדרים של היום לתת לנו בשטח סיפוק מורים מתאימים.

זאת ועוד דבר נוסף. אמת ח"כ מגור יי-כהן וניצני, מצ' נעשה כדי להפעיל את הסטודנטים לקראת זאת שיתמחו בהוראה ויילכו למקצוע זה. אני חפצה להיות כנה ולומר, כל מה שנעשה עד היום מבחינה חברתית לגבי המורה התיכון, איננו סגולה למשיכת הסטודנטים לתפקיד זה. אם המורה שאר מבחינת משכרתו ומעמדו הנמוך ביותר בהיררכיה של האקדמאים בארץ, כפי שזה כיום, לא יילכו סטודנטים להוראה, כי מעטים האידיאליסטים בדור זה. כיום יש ערך רב למומנט החברתי, ואין להתעלם מזה. לעצם העניין, שלילת זכויות חברתיות מסויימות מצבור גדול בעוד הן ניתנות לצבור אחר, איננה סגולה לחיפת מורים צעירים למקצוע זה. סטיפנדיה בת 500-600 ל"י לא תתן לנו את המבוקש, אלא תוסיף כמה עשרות מורים.

היו"ר ש. פרסיץ:

אני אומרת דברים אלה מתוך כאב לב, ואינני יודעת מדוע עלינו לסבך דברים אשר בלאו הכי

מסובכים כפי שהם היום.

עוד דבר שאני חפצה, ואשר איננו נוגע ישירו לנושא והוא - שאלתי בקריאת-הגזירה, מהי התכנית בתי-הספר הדו-שנתיים עליהם מדברים. אנחנו יודעים שגן הגרן ושן היקב לא נוכל למצא כוחות הוראה בשביל בתי-הספר הקיימים, אינני יודעת מה בחוץ לבתי-ספר אלה מאחו ולא קבלנו את פרטי התכנית. לפי עניות דעתי חשבת, שבשעה שאנחנו מדברים על הכשרת מורים בהתחשב עם הגידול המשוער במשך 5 השנים הקרובות, אנו מדברים על החינוך העל-יסודי לכל סיפוסיו, ואם במשרד החינוך מתגבשת דעה שיש להגיע לטפוס זה של בתי-ספר, עלינו בתוך חישובינו להכליל גם את הסיפוס הזה.

מדברי משתמע דבר אחד, שלי נראה שאנחנו מל הבחינות עד הנה מגששים, וטרם מצאנו את הפתרון. דברי אלה ממססים על ששמעתי, יתכן שנעשים דברים חשובים מאד אשר עד הנה לא הובאו בפנינו. אבל מה שהובא איננו מספיק ואיננו משיע רצון ואיננו מבטיח לנו כי הנה נוכל לבעיה כפי שעומדת בפנינו.

ד"ר זינו:

בתוך דברי ההסבר שאני עומד לומר תהינה תשוב לכמה שאלות אשר נשאלו. לא הבינותי את ח"כ הקטין אשר שאלה - מדוע רק המורים המלמדים בכיתות המשך הם צריכים להיות קרובים לחיים? לא התיחסתי לענין הזה, אלא הדגשתי שמורים במוסדות המשך צריכים להזדהות מבחינת תפיסת החיים עם הדרך החינוכית והחיים במוסד הזה לא אמותי שזו לא צריכה להיות תפיסת חיינו של המורה גם בעיר, אבל כאן איננו מחוייב לזה.

בקשר למורים מיוחדים למוסדות בני שתי שנות לימוד, לא הבינו את דברי. אמרתי שאינני יודע אם לקראת הקמת מוסדות אלה נמצא את המורים הרצויים לנו. לא היתה כוונה ששם ילמדו מורים בעלי השכלה נמוכה יותר. אנחנו חושבים בתי-ספר אלה כעל-יסודיים אשר בהם ילמדו מורים כביחור מוסדות נאלה. עומדת עדיין השאלה אם נמצא את המורים הרצויים, אבל כוונתי לא היחה לשליחת מורים פחות טובים, אלא להיפך.

שאלה אשר כמה מחברי הועדה נגעו בה היחה - מה דרך ההכשרה של מורה למוסד חינוך תיכוני. קשה להשיב על שאלה זו, כי חייבות להתמזג במורה של בית-ספר תיכון שתי תכונות. עליו להיות איש מדע במוכאות, ויחד עם זאת עליו להיות מתנף. תכונה אחת בלבד איננה מספקת.

אשר למידת כשרון של מורים בעלי תאור בי.אי. או מ.אי. עליה איננו שולטים. האוניברסיטה היא הקובעת את הקוריקולום של ההוראה לפי הבנתה. את האלמנטים ההשכלתיים מהם מורכב הבי.אי. או הא.א.י. יכולה לקבוע רק האוניברסיטה. יש לה חפש אקדמאי בארגון לימודיה ואנחנו סומכים עליה בענין זה, וחזקה על האוניברסיטה שהיא מוציאה כהלכה את אותו אדם המקבל תאור מסויים, בכל המקצועות. ידוע לי שכיום באוניברסיטה מכלילים בתוך הלימודים שורה של מקצועות מיוחדים אשר ח"כ צברי קראה להם - מונחים הומנייים. על כל פנים אני קטנתי מלחנות דעה אם רמתו של בעל הבי.אי. או הא.א.י. איננה מספקת. מה שאנו עושים במקרים אלה, על מנת שנוכל להתאים את האיש בעל התאור לצרכינו הוא, אנחנו דורשים שירכוש נוסף על לימודיו גם הכשרה פדגוגית, ואף היא נקבעת באוניברסיטה, כך שענין החכנון ההשכלתי של המורה לבתי-ספר תיכוניים נעשה באוניברסיטה בלבד.

ר. צברי:

גם תכנון ההשכלה הפדגוגית והפסיכולוגית?

ד"ר זינו:

כן. אנחנו יושבים בוועד המנהל של בית-ספר גבוה זה להכשרה, ומכוונים במקצת את התכנון, אבל מבחינת מהות ההשכלה של בית-הספר הגבוה, הם הקובעים. אני לעתים אף חשבת אם אמנם יש מקום למנוע מהם את הזכות לקבוע זאת.

ח"כ רוזאל-נאור נגעה בכמה שאלות אשר יש בהם קשר מסויים לבעיה הכשרת המורים. הקושי בחינוך הוא בזה שכל הבעיות דבקות ודבוקות אחת בשניה. כאשר שואלים על רמת הלימודים, יש לשאול גם על מידת הכשרת המורים, זה קשור אחד בשני, אם כי אינני יודע אם קיים קשר הדוק בנידון זה.

אשר לשאלתה - מה הקשר בין תאור המצב שהבאתי בדברי ובין התכנון לעתיד, עלי להגיד, רמתתי, אם כי לא דברתי של הרעיונות איננו עולים מר שררה של רעיונות אחרים.

ד"ר זיו: לא הבינותי את שאלתה של ח"כ רוזאל-נאור, אם מטען ההשכלתי במקצועות עבריים, במובן הרחב של המילה, שהמורה בעל תאר בי.אי. או אמ.אי. מביא אתו מספיק. אני נאלץ להשיב כי בענין זה קובעת האוניברסיטה. בשבילנו תאר בי.אי. או אמ.אי. בלימודים יהודיים, מהמוסד המדעי הגבוה ביותר במדינה, הוא אסמכתא. בדור שאין מספיק לאורך כל החיים, צריכה להיות השתלמות, ואנחנו עושים בכיוון זה.

א. רוזאל-נאור:

שאלתי לא היתה כאילו מידה אפשר לסמוך על התעודה והתאר שהביא עמו, אלא יכול אדם ללמוד מקצוע מסויים, ספרות למשל, ולדעת אותו, אבל השאלה כיצד הוא מביא זאת בפני התלמידים, וכיצד הוא מצליח להעלותם במקצועות שהוא מלמד. זה דבר שונה, זה קשור יותר במידת הכשרתו של אותו מורה.

ד"ר זיו:

פה נתערבבו שני דברים. באילו מידה קבל האדם השכלה פורמלית, ובאילו מידה השכלתו מספיק הלכה למעשה. שאלה זו קיימת בכל מקצוע ולא דוק בהוראה, אם כי בהוראה זה מסובך יותר, וכאן לכך קיים מקום.

אשר לפער בין תלמידי כחה י' ל-יא, לא הבינותי את השאלה. לדעתי הפער הזה מתגלה גם כאשר תלמידים עוברים מכתה ט' ל-י'. גדל הפער תלוי במורים. ואם אמנם ישנם מורים שאינם מתאימים ביותר לתפקידם אין לנו דרך אלא להוציאם מהמערכת, ואין לנו אחרים שימלאו מקומם.

היו"ר ש. פרסיץ:

עלינו להתחשב עם הנתונים. יותר ממה שיש במציאות אי אפשר לתת, ואם התוצאות רעות, צריך לחפש את הדרך.

ד"ר זיו:

אשר לשאלה - מה הכוונה לבתי-ספר דו-שנתיים, הצעתי ליו"ר פרסיץ שזה ייקבע כנושא, ואם אשלח להוצות, אדבר על זה בהרחבה.

לשאלת ח"כ ניצני - האם אין מורים בין העולים החדשים, פה ושם יש. מבין העולים אשר באו מפולניה הכנסנו חלק לא קטן להוראה בבתי-ספר תיכוניים, ואף זאת מלווה בהרהורי לב וחששות, לא מפאת הדאגה לכך שלא תמיד השפה שגורה בפיהם, אלא הדאגה שלא תמיד הם מצויידיים מספיק במטען היהודי.

השאלה העיקרית שעמהקהיתה - מה לעשות בכדי שסטודנטים בוגרי בתי-ספר גבוהים יירצו ללכת להוראה לא רק מתוך חסר ברירה, אלא מתוך הכרת יעוד וחשיבות התפקיד. דברנו רבות על כך עם אנשי האוניברסיטה. ישבנו עם אנשי הוועד המנהל במשרד החינוך וחשבנו כיצד ליצור בין הסטודנטים רוח כזו. נקוה שהפעולות אשר מתכננים כיום יהיה בהם כדי לשאת פרי. נחוץ הרבה בדרכי החינוך, אבל חלק לא קטן יש לאוירה הכללית השוררת במדינה ובחברה, ואשר אנחנו רואים ומרגישים אותה על כל צעד של חיינו, ולא רק בהוראה.

מר שריד:

אשר לענין התכנון, נוכל בודאי בעוד מספר שבועות להביא בפניכם פרטים. ד"ר זיו הזכיר כבר שאנחנו הקימונו ועדות צבוריות. קיימת ועדה צבורית המבררת את תכנון החינוך העל-יסודי בתל-אביב, בירושלים, בחיפה, במושבות הגדולות ובמועצות האיזוריות, ואנחנו נוכל בקרוב להביא מספרים אשר יראו לנו בערך מהימנעו הצרכים של החינוך העל-יסודי חוץ 3-5 השנים הקרובות. אנחנו את ההשערות נבנה קודם כל על המצב העובדתי כיום. היינו, מספר כזה של מסיימים בתי-ספר יסודיים יהיו כל שנה, על זה נוסיף חישוב משוער של עליה, ועל יסוד זה נוכל לבנות תכנית לקראת השנים הבאות.

שאלת הכשרת המורים לחינוך העל-יסודי תהיה אחת השאלות החמורות ביותר, לדעתי, בשדה החינוך בשנים הקרובות. עוד טרם סכמנו את התכנית ל-5 השנים הבאות, וכבר אנחנו יודעים שתהיה עליה עצומה במספר התלמידים אשר יזדקק לחינוך העל-יסודי אשר לא תחפוץ עליה מתאימה כמו חות ההוראה. גם אם תהיה עליה בכוחות ההוראה, ואנחנו עושים עכשו מאמצים גדולים בכיוון זה, היא ודאי לא תדביק את הצרכים.

מר שריד:

אחת הסיבות היא גם שבכדי להעביר מורה להודאה בבתי-ספר תיכוניים, זה צורך תהליך ממושך, נדרש לשם כך 4-5 שנים, נוסף על השכלה תיכונית הנדושת מהמורה. פה אין קצור דרך, בלתי אפשרי כמעט גם להקים קורסים מזורזים כפי שעשינו לגבי החינוך היסודי. למעשה עמדנו באותו מצב גם לגבי החינוך היסודי לפני 4-5 שנים, ובפרט לפני 9 שנים, ואז מצאנו פתרונות שאמנם לא היו פתרונות, אבל ענו חלקית לצרכים. בחינוך העל-יסודי המצב הוא הרבה יותר קשה, כי שם יכול להתהוות מאי שאם המורה אין לו מה לתת לתלמיד, והמדובר על תלמידים בני 15-16, הם יבריתו אותו.

הבעיה של הכשרת מורים לבתי-ספר על-

יסודיים במדינה תהיה אחת הבעיות החמורות ביותר. לו גם יכולנו כיום, מבחינת תקציבית, להרשות לעצמנו להכריז על מתן חינוך תיכון חינוך במדינה, היינו צויכים לציין בחוק שהבצוע ימשך 10 עד 15 שנים. אנחנו מוכנים גם כיום לגייס את בוגרי האוניברסיטה, אבל הם אינם באים. נהיה מאושרים אם יבואו אלינו מורים בעלי תארים בנאי, או אמ.אי., מהאוניברסיטה בירושלים או כל אוניברסיטה מוכרת אחרת בארץ. האוניברסיטה בתל-אביב לכתחילה שמה דגש יתר על השאלה הזו של הכשרת מורים במקצועות השונים אשר נלמדים שם, ואנו מאמינים שהיא תמלא בשטח זה תפקיד חשוב. הדברים יסודיים עכשו גם מבחינה פורמלית על ידי המועצה להשכלה גבוהה, התארים יוכרו, אינני מוסמך אמנם לומר מה תהיה החלטת המועצה, אבל אני משער זאת. אני יודע שגם אוניברסיטת בר-אילן עושה מאמצים בכוון זה של הכשרת מורים על-יסודיים במקצועות השונים. מה שאנו יודעים כיום הוא שסטודנטים רבים, בוגרי אוניברסיטאות, מאחר ואין להם מקומות קליטה במקצועות אחרים, כפי שהיה עד עכשו, כי בחלק מהמקצועות הגיע לרוייה בארץ, יחפשו מקורות עבודה, וזה בלי ספק יתן אותותיו לגבי מורים בעתיד. כל זה איננו תהליך מהיר, והמתדפקים על דלתות בתי-הספר העל-יסודיים יילכו ויגדלו משנה לשנה. זו תהיה בעיה שאין להעלים את חומרתה.

ענין בתי-ספר דו-שנתיים. המטרה היא

ברורה. הסטטיסטיקה והחיים מוכיחים שרוב מסיימי בתי-ספר יסודיים אינם מסוגלים מבחינות שונות, הן בגלל כשרם האינטלקטואלי שאיננו מספיק, והן בגלל מצבם הסוציאלי והחמרי, ללמוד 4 שנים נוספות אחרי גמר בית-הספר היסודי. המצב דומה בכל העולם. רק 25%, מקסימום 30% מהילדים יכולים לסיים בית-ספר תיכון בן 4 כחות. החלק האחר, שהוא הרוב המכריע, חייב לקבל חינוך המשך, אבל לאו דוקא כזה המכשיר לקראת תעודת בגרות. על החינוך הזה להיות מגוון, אחת התקלות עד עכשו הייתה שחינוך המשך לא היה מגוון אלא חד-גווני, בית-ספר 4 שנתי המכשיר תלמידים לבחינות בגרות, ותו לא. גם בית-הספר החקלאי והמקצועי בנה את עצמו במסגרת כזו. כיום הכירו הכל, גם במשרד החקלאות, משרד העבודה ובמשרד החינוך שמוכרחים לכוון את החינוך התיכוני, ויש לקיים בתי-ספר 4 שנתיים וגם דו-שנתיים, ואלה אשר ילמדו שנתיים יקבלו השכלה נוספת על בית-הספר היסודי לאו דוקא כמו בכיתות ט' ו-י' בבתי-ספר תיכוניים ארבע שנתיים. כאן נשתדל לעגל את התכנית וליצור שלמות מסוימת. אם מבין בוגרים אלה ייצאו כאלה אשר יוצו להמשיך בכיתות יא' ו-יב' על מנת לקבל תעודת בגרות, יוכלו על ידי השלמה פה ושם להגיע לזה. הרוב המכריע לא יזדקק לזה, אלא ייצאו לחיים לאחר גמר כיתה י'. משום כך אנחנו מעודדים, בעקר ברויזי העוליים, מגמה מקצועית, כדי שהמסיימים ייצאו אל החיים מצויידיים בהכשרה לקראת חיי עבודה. זוהי מטרתנו לגבי בתי-ספר דו-שנתיים, ולשם אנחנו רוצים לשלוח את המורים הטובים ביותר, כפי שאנחנו רוצים לעשות זאת לגבי כל בית-ספר אחר, אם כי אנחנו שולחים את המורה אשר ישנו בידינו.

אינני מסכים עם דבריה של היו"ר פרסיץ,

כאילו המורים התיכוניים נמצאים בדרגה הנמוכה ביותר בין האקדמאים. הם נמצאים בין הדרגות הגבוהות ביותר. מצבם הכלכלי של המורים המלמדים בבתי-ספר תיכוניים הוא מצויין. הם עומדים בדרגה הגבוהה ביותר בין מקבלי השכר במדינה, ולכן לא זה המונע בעד הסטודנטים מללכת להוראה. דרך אגב, המצב דומה בכל העולם. ספר לי עובד משרד החינוך אשר חזר מחו"ל, כי פנה בשאלה, בהולנד דומני, אל המפקח הראשי - מדוע בארצם מספר גדול כל כך של מורות, ופחות מורים, מדוע אין המקצוע הזה מושך. תשובתו הייתה כי גברים אינם נוהרים למקצוע זה כי זהו מקצוע מחייב מאד מבחינה מוסרית ושמוש דוגמא בחיים, ולכן מטיל אימה ומברית. מורה נמדד תמיד על ידי הצבור, ההורים והתלמידים, וזה מחייב מוסר חיים מסויים. לנשים יש פחות בחירה לגבי מקצועות ולכן הולכות ברובן למקצוע זה.

מר שריד:
התופעה הזו, כפי שאתם רואים, היא עולמית, ואצלנו נוסף על הגורמים הקיימים בעולם כולו, קוסמים עוד גורמים ספציפיים ישראליים. אין ספק שבזה שנסביר לעצמנו את התופעה, עוד לא פתרנו את הבעיה, ולקראתה אנו חותרים.

היו"ר ש. פרסיץ:
אני חפצה לשאול את מר שריד באיזו מידה חושבים להתחיל בדיון על התקציב?

מר שריד:
אני חושב שבשבוע הבא נוכל להתחיל בדיון, אם כי אינני רואה הכרח בנאום פתיחה, לדעתי אפשר להתחיל מיד בשאלות.

היו"ר ש. פרסיץ:
אנחנו נמשיך לפי הנהג שהיה קיים בכנסת במשך כל השנים. נפתח בנאום יסודי, ולאחריו שאלות ותשובות. את המועד נקבע ונודיע.

(הישיבה ננעלה)